експертизи в кримінальних провадженнях є справжнім викликом для діяльності Антикорупційного бюро. Експерти, які б були у складі НАБУ, не мали б завантаження експертизами від інших правоохоронних та судових органів, а це в свою чергу не впливало на швидкість та якість проведених експертиз.

Також ця необхідність обґрунтована і суб'єктивним фактором, що суб'єктами розслідування НАБУ є службові особи категорії А, вище керівництво правоохоронних органів України, судді, керівництво органів виконавчої влади, тому є ризики незаконного та протиправного впливу на експертів, які їх проводять, оскільки експерти перебувають у підпорядкуванні інших державних органів, а не НАБУ, і керівництво яких може бути не зацікавлено у об'єктивному висновку експерта.

Можливість мати експертну установу в складі НАБУ є не виняток, оскільки інші правоохоронні органи, як МВС та СБУ мають в своїх структурах ці установи.

Тому, з огляду на проведене дослідження, можемо зробити наступні висновки, що судова експертиза є найбільш вагомою та кваліфікованою формою використання спеціальних знань у процесі доказування обставин корупційного правопорушення. А однією з проблем НАБУ є відсутність окремої незалежної експертної установи, яка б забезпечувала проведення необхідних експертиз у справах, підслідних НАБУ. Її поява дозволить не тільки уникнути ризику впливу на проведення експертних досліджень, а й значно скоротить час корупційних розслідувань.

Список використаних джерел

1. Корупція в Україні гальмує постачання зброї – президент Литви. Українська правда (pravda.com.ua).
2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (rada.gov.ua).
3. Головна – Transparency International Ukraine (ti-ukraine.org).
4. Кримінальний процесуальний кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI (rada.gov.ua).

Брисковська Оксана Миколаївна,
провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності ННІ № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ТА ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОРУПЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ

Корупція як соціальне явище сьогодні в одному ряду стоїть із техногенними катастрофами, світовим тероризмом, організованою злочинністю, злочинами проти особи, держави і суспільства [1]. За

результати соціологічного опитування Київського міжнародного інституту соціології та Консультативної місії Європейського Союзу, проведеного з 30 вересня по 13 жовтня встановлено, що більшість українців вважають найбільшою проблемою в державі, після війни, наявність корупції [2]. Методом телефонних інтерв'ю на основі випадкової вибірки мобільних номерів опитали 2007 респондентів, що мешкають у всіх регіонах України (крім АР Крим). Опитування проводилося з дорослими (у віці 18 років і старше) громадянами України, які на момент опитування проживали на території України (у межах, які контролювалися владою України до 24 лютого 2022 року). До вибірки не могли потрапити мешканці тимчасово окупованих територій, а також опитування не проводилося з громадянами закордоном. Таке опитування дало можливість встановити, що питання власного добробуту менше турбує громадян ніж несправедливість через корупцію. Також, за результатами опитування, виявлено, що 68 % українців вважають, що щоб добитися правосуддя потрібно дати хабар [2].

Офісом Генерального прокурора, за вісім місяців, 2023 року, зареєстровано 11,6 тис. кримінальних проваджень які можна пов'язати з корупцією. Але відкрити кримінальне провадження не так важко, як довести його до суду, потрапляють в середньому 25–35 % від зареєстрованих проваджень. До того ж далеко не всі провадження завершуються ухваленням вироком, а таких випадків менше половини. Якщо проглянути самі вироки то за останніх п'ять років кількість їх збільшується. А 2023 рік взагалі може стати рекордним. Але більшість цих вироків – це стаття 369 ККУ («Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі»). Майже все це провадження про спроби водіїв підкупити поліцейських (заслуга в покращенні статистики – нагрудні боді-камери у правоохоронців), а стандартне покарання в такому випадку – штраф, який, зазвичай, становить 17 тис грн. Якщо не зважати на ці вироки по ст. 369 ККУ, то кількість кримінальних проваджень щодо корупційних проявів вже буде спадаюча [3]. Отже, статистика збільшується провадженнями по 17 тис грн.

Одним з фундаментальних питань для забезпечення невідворотності покарання за корупційні кримінальні правопорушення є визначення достатніх строків давності притягнення до кримінальної відповідальності.

Продовження строків давності за корупційними правопорушеннями є важливим інструментом для забезпечення суспільного запиту на справедливість так само і дотримання міжнародних стандартів і вимог. Враховуючи це, а також особливу нетерпимість до корупції під час повномасштабної війни з рф, нардепами був поданий відповідний законопроект №10100 в якому пропонують встановити, що тяжкі та особливо тяжкі корупційні злочини, вчинені під час дії воєнного стану, не мають строків давності. Проєкт Закону передбачає скасування строків давності за тяжкі та особливо тяжкі корупційні злочини, вчинені в період воєнного стану, та зупинення строку їх давності з метою забезпечення дії принципу

невідворотності покарання. Окрім цього, законопроєкт також усуває низку інших недоліків кримінального процесуального законодавства. Зокрема, усуваються встановлені строки досудового розслідування до повідомлення про підозру та змінюється порядок продовження строку досудового розслідування після повідомлення про підозру. Водночас обмежується кількість захисників особи на стадії досудового розслідування, а також визначається можливість проведення судового засідання за наявності хоча б одного захисника. Такі зміни дадуть можливість скасувати «правки Лозового» ухвалені минулим скликанням Верховної Ради, завдяки яким корупціонери продовжують уникати покарання і зараз. Через те, що чинний закон встановлює строки, в які правоохоронці мають вкластися, розслідуючи провадження до повідомлення підозри. Суди ж потім просто закривають провадження, посилаючись на закінчення таких строків.

На сьогодні спеціальних правил для обрахунку строків давності притягнення до кримінальної відповідальності за корупційні кримінальні правопорушення немає — вони обраховуються залежно від тяжкості вчиненого кримінального правопорушення. Однак окремі злочини, які не належать до корупційних кримінальних правопорушень, можуть каратися без строку давності. Наприклад, катування, державна зрада, воєнні злочини.

Підставою для зупинки перебігу строку давності може стати лише ухилення особи від досудового розслідування або суду.

Строки досудового розслідування обраховуються як у кримінальних провадженнях без підозрюваного (так звані, фактові провадження), так і в тих, де якійсь особі повідомлялося про підозру. Ці строки підлягають продовженню з певною періодичністю через керівника органу прокуратури або слідчого суддю.

Якщо строки у фактовому провадженні закінчилися, слідчий суддя може винести ухвалу про закриття кримінального провадження за клопотанням іншої особи, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, або її представника.

Крім цього, на сьогодні строк з дня винесення постанови про зупинення кримінального провадження до дня її скасування слідчим суддею включається у строки, передбачені цією статтею, за винятками, які містяться в спеціальних нормах щодо воєнного стану.

Так, у ч. 8 ст. 615 КПК України є спеціальні положення, які зупиняють перебіг строку досудового розслідування з дати введення воєнного стану у кримінальних провадженнях, в яких жодній особі не повідомили про підозру з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань та до дати введення такого правового режиму.

Отже, запропонований проєкт вирішує такі концептуальні завдання:

скасування строків давності за тяжкі та особливо тяжкі корупційні злочини, вчинені в період воєнного стану, та призупинення

перебігу строків давності для тяжких та особливо тяжких злочинів на період воєнного стану;

скасування строків досудового розслідування до повідомлення особі про підозру.

Корупційні кримінальні правопорушення дійсно мають свої особливості. Вони складні для розкриття (мають високу латентність), часто при їх розслідуванні використовуються засоби міжнародного співробітництва, є необхідність подолання охоронюваних законом таємниць (банківської, таємниці листування). Все це збільшує тривалість розслідування цієї категорії кримінальних правопорушень.

У практиці ВАКС вже траплялося чимало випадків звільнення від кримінальної відповідальності фігурантів корупційних проваджень. І це стосувалося як недостовірного декларування, яке є кримінальним проступком, так і тяжких злочинів.

Щоб вирішити проблему давності у таких кримінальних провадженнях, на наш погляд, потрібно:

розширити підстави для зупинення перебігу строків давності. Їх перелік слід доповнити новою підставою – вжиття заходів в порядку міжнародної правової допомоги (екстрадиція особи, отримання документів з-за кордону тощо);

збільшити строки давності притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення окремих кримінальних правопорушень. В Україні строки давності напряму залежать від суворості покарання, тому для цього потрібно посилити покарання за, наприклад, зловживання впливом та зловживання повноваженнями із тим, щоб це покарання було пропорційним злочину;

змінити правила обрахунку кінцевого моменту перебігу строку давності. Таку кінцеву точку можна перенести не на момент набрання законної сили вироком суду (тобто перегляду рішення апеляцією), а до постановлення вироку першою інстанцією.

В іншому випадку пропоновані зміни до кримінального закону можуть не мати очікуваного ефекту від їх запровадження, адже під найбільшим ризиком, на наш погляд, перебуває розслідування саме тих кримінальних правопорушень, які вчинялися до утворення НАБУ як спеціалізованого органу [4].

Але, на нашу думку, надзвичайно позитивним моментом є те, що цей документ може вирішити проблему застосування «поправок Лозового» у кримінальних провадженнях, а також низку інших питань.

Список використаних джерел

1. Минькович-Слободяник О.В. Особливості здійснення правової політики у сфері боротьби з корупцією *Публічне право.* 2012. № 4. С. 180–184.

2. Найбільшою проблемою, крім війни, українці вважають корупцію – кміс *українська правда* листопад 2023. URL: https://www.pravda.com.ua/news/2023/11/1/7426687/.

3. Єдиний державний реєстр судових рішень, інформація щодо зареєстрованих кримінальних проваджень Офісу генпрокурора з порталу відкритих даних URL: data.gov.ua.
4. Демчук П. Як нардепи пропонують удосконалити строки у кримінальних провадженнях URL: https://ti-ukraine.org/news/yak-nardepy-proponuyut-udoskonalyty-stroky-u-kryminalnyh-spravah/

Бутурлакін Олексій Володимирович,
судовий експерт лабораторії інженерно-технічних та військових досліджень Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»;
Аккужин Євген Юлайович,
судовий експерт лабораторії будівельно-технічних досліджень Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»

ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОБІГАННЯ ВЧИНЕННЮ ДЕРЖАВНИМИ СЛУЖБОВЦЯМИ КОРУПЦІЙНИХ ТА ІНШИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Як відомо, корупція є однією із найнебезпечніших загроз правам людини, демократії, правопорядку, чесності та соціальній справедливості, вона перешкоджає економічному розвиткові та загрожує належному і справедливому функціонуванню країн, має негативні фінансові наслідки для громадян, компаній і держав, а також для міжнародних установ.

Корупція – це діяння, яке вчинюється посадовою або службовою особою, шляхом зловживання службовим становищем та/або повноваженнями на користь окремої особи за її (або іншої особи) проханням, яке має на меті отримання винагороди і задоволення власного інтересу особи, яка вчиняє діяння.

Корупція в Україні не протистоїть формальній економіці, вона існує в ній, виступаючи природним і закономірним наслідком легальних статусів суб'єктів господарювання та управління. Це означає, що посадовці окремих державних структур не просто обслуговують економіку, вони беруть у ній участь, маючи «свою частку» в економіці. Саме функціонування державно-політичної машини економізоване, тобто підкорене, по суті, економічній свідомості. Отже, в основі корупційних відносин в Україні лежить можливість приватизувати будь-яке суспільне благо, навіть пристосувати і використати закон для тіньового обороту у власних інтересах [3].

За даними дослідження Національного агентства України з питань державної служби (НАДС), яке було розроблене за участі НАЗК,